ERD

16543

DİNİN DÜNYA BARIŞINA KATKISI

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Araştırmaları Merkezi
Kütüphanesi
Dem. No: 16543
Tas. No: 297.92
KUT.D

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI

Dinin Dünya Barışına Katkısı
2005 Yılı Kutlu Doğum Sempozyumu Tebliğ ve Müzakereleri

Yayın No: 365
Sempozyumlar ve Paneller Serisi:36

© Bütün Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir
1. Baskı, Aralık 2006, Ankara, 1.000 adet

ISBN 975-389-484-8
06.06.Y.0005.341

Redaksiyon : Dr. Mehmet BULUT
Kapak ve İç Tasarım: TN İletişim
Kufi Besmele: Hişâm el-Ğarâvî
Uygulama: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Kurulu'nun
28.06.2005/9-5 sayılı kararıyla uygun görülmüş ve
Mütevelli Heyeti'nin
27.10.2005/1190-20 sayılı kararıyla basılmıştır.

Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi'nin dizgi, fotomekanik, ofset ve cilt tesislerinde hazırlanıp basılmıştır.

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi

OSTİM Örnek Sanayi Sitesi
1. Cadde 358. Sokak No: 11 06370 Yenimahalle / Ankara
Tel: 0312. 354 91 31 (pbx) Faks: 354 91 32
e-posta: tdvyayin@diyanetvakfi.org.tr

Din ve Şiddet

Prof. Dr. Şinasi GÜNDÜZ*

Şiddet yalnızca dinsel nedenlere dayalı bir olgu mudur?

İnsanlık tarihinin en kadim sorunlarından olan ve birçok kutsal kitaba göre tarihi Habil-Kabil kıssası kadar erken dönemlere uzanan şiddet; yapısı, şekilleri ve temel referansları açısından çok yönlü bir olgudur. Şiddet, çoğu zaman diyalog ve karşılıklı anlayışa arkalarını dönen insanların sorunlarını kısa, kestirme yolla çözümleme girişimlerinin ürünü olarak karşımıza çıkar ve sonuçları itibarıyla yeni yeni sorunların başlamasına neden olur. Dolayısıyla her şiddet eylemi bir başka şiddet eyleminin habercisidir ve şiddet diğer şiddetlere referans oluşturur.

Şiddetin birçok çeşidinden söz etmek mümkündür. Aile içi şiddetten otoriteryan şiddete, psikolojik şiddetten fizyolojik kaba güç kullanımına kadar bütün şiddet eylemleri bir şekilde kendisini mutlaka bir metne dayandırır. Bu metnin kaynağı; dinsel bir inanış, bir kült, bir ritüel veya bir kutsal kitap olabileceği gibi, siyasal ya da ideolojik bir bildirge, bir söylem, bir manifesto ya da şiddeti haklılaştıran herhangi bir argüman olabilir. Zira şiddete başvuranlar, şiddet içeren tavır ve davranışlarını meşrulaştıracak bir dayanağa ihtiyaç duyarlar. Rafael Moses'ın ifadesiyle, "insanlar, planlanmış bir şiddet eylemini haklı görmeye çalışarak vicdanlarını rahatlatmak zorundadırlar."[1] İşte bu noktada, şiddet eyleminin öncesinde ya da sonrasında, kişiye bu meşru zemini sağlayan bir metin oluşturma girişimleri kaçınılmaz olarak ortaya çıkar. Bu metnin oluşumunda ise çeşitli sosyo-ekonomik, tarihsel ya da kültürel gerekçelerle dinsel

* İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

[1] R. Moses, "Şiddet Nerede Başlıyor", tr. A. Kul, *Cogito*, 6-7, Kış-Bahar 1996, s.24.

argümanlar devreye girer. Böylelikle şiddete meşruiyet kazandıran bu metin, şiddete başvuranın zihninde, yapılan eylemi şiddet hareketi olmaktan çıkarır; haklı ve gerekli bir eylem konumuna sokar. Bu bağlamda kişi, etrafına da yaptığı hareketin haklılığı ve gerekliliği savını işleyen metni aktarır.

Din kökenli şiddet

Şiddet ve din ilişkisi öteden beri ciddi bir sorun olarak karşımızdadır. Buradaki temel sorun; insanların mutluluğunu ve kurtuluşunu hedefleyen dinlerin nasıl olup da şiddete referans olarak kullanıldığıdır. Başta evrensel dinler olmak üzere, -Satanizm gibi şiddeti temel alan bazı kültler haricinde- hemen her inanç sistemi barış ve huzurun tesisi temel alır. Bu nedenle, insan davranışlarına yönelik olarak dinlerin temel mesajları arasında affetme ve bağışlamaya önemli yer verilir. Örneğin ismi literal anlamı itibarıyla barış ve esenlik anlamlarına gelen İslam'da insanlar bağışlamaya ve affetmeye teşvik edilir. Kur'an'ı Kerim'de "onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever"[2] denilmekte; yine "bir hayrı açıklar veya gizlerseniz yahut bir kötülüğü affederseniz (bilin ki), Allah da çok affedicidir, her şeye hakkıyla gücü yetendir"[3] uyarısında bulunulmaktadır. Hıristiyanlıkta da temel olarak sevgi, affetme ve bağışlama öngörülmekte; Hıristiyan kutsal kitabında sıkça bunlara atıfta bulunulmaktadır. Örneğin, Yuhanna İnciline göre İsa, kendisine inananlara yeni bir emir vermekte ve "birbirinizi sevin, sizi sevdiğim gibi siz de birbirinizi sevin" demektedir.[4] İsa'ya göre sevgi yalnızca komşuya ya da dost ve arkadaşlara yönelik olmamalıdır; kişi düşmanını, hatta kendisine zulmedenleri bile sevmeli, onlardan nefret etmemelidir. "... size diyorum ki düşmanlarınızı sevin, size zulmedenler için dua edin. ... Eğer yalnız sizi sevenleri severseniz ne ödülünüz olur?"[5] Yine İsa, İncillere göre başkalarına karşı bağışlayıcı olmayı önermekte ve başkalarının suçlarını bağışlayıcı olunduğu taktirde Tanrının da insanın suçlarını bağışlayıcı olacağını vurgulamaktadır.[6] Bundan başka İsa, başkalarına karşı yargılayıcı ve hata/kusur arayıcı olmamayı, kişinin kendisine karşı nasıl davranılmasını istiyorsa diğerlerine de öyle davranmayı prensip edinmesini istemektedir.[7] Ayrıca kimi Yeni Ahit metinlerine göre İsa, hoşgörülü olmanın sınırlarını o kadar genişletmektedir ki sanki bağlılarına pasifist bir anlayış önermektedir. Örneğin, Matta İnciline gö-

[2] Ali İmran 134
[3] Nisa 149
[4] Yuhanna 13:34, 15: 12, 17.
[5] Matta 5: 44-46.
[6] Bkn. Matta 6: 14-15, Markus 11: 25-26.
[7] Matta 7: 1-5, 12.

re o, bağlılarına, "kötüye karşı direnmeyin; sağ yanağınıza bir tokat atana öbürünü de çevirin; size karşı davacı olup mintanınızı almak isteyene abanızı da verin; sizi bin adım yol yürümeye zorlayanla iki bin adım yürüyün" demektedir.[8] Benzer şekilde Yahudi geleneğinde de komşuyu sevme, affetme ve bağışlama üzerinde ısrarla durulur.

Bununla birlikte tarih boyu farklı inanç taşıyan insanlar arasında zaman zaman katliam boyutuna varan şiddet eylemlerine de sıkça şahit olunmaktadır. Öyle ki yalnızca tamamıyla farklı dinsel geleneklere bağlı olanlar arasında değil, bazen aynı dinin içerisinde farklı din yorumlarına uyanlar arasında da şiddete başvurulduğu görülmektedir. Bu bağlamda, dinle irtibatlı şiddet yalnızca tarihte kalmış bir hadise değil aynı zamanda dünyanın birçok yerinde hâlâ görülmekte olduğu gibi yaşayan bir sorun olarak da karşımızdadır.

Son zamanlarda İslam'ın şiddetle birlikte anılması

Kabaca 20. yy'ın son çeyreğinden itibaren gittikçe artan şekilde İslam şiddetle bir arada anılmaya başlanmıştır. Öyle ki özellikle meşhur 11 Eylül saldırılarından sonra bu durum zirvesine varmış; özellikle Batı medyasında İslam kan ve şiddetle birlikte anılan bir din haline gelmiştir. Medya ve bazı çevrelerce yürütülen bu kampanya o kadar ileri boyutlara ulaşmıştır ki, dünya genelinde yaşanan çeşitli şiddet olayları, yalnızca kendi bağlamında değerlendirilmesi gereken olaylar olmaktan çıkmış; Kur'an, Hz. Muhammed ve İslam'ın kendisi şiddetle özdeşleştirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Hz. Muhammed'in de aslında devrik Irak devlet başkanı Saddam gibi bir terörist olduğu, İslam'ın şiddet ürettiği ve İslam'ın tanrısının aslında bir put olduğu gibi iddialar çeşitli kilise liderleri, askeri ve siyasal yöneticiler tarafından sıkça medyada dile getirilmeye başlanmıştır.[9]

İslam'la ilgili bu yaygın kampanyaların şüphesiz tek nedeni, bazı Müslüman grup ya da bireylerin başvurdukları şiddet değildir. Bazı Müslümanlarca başvu-

[8] Matta 5: 39-41.

[9] Örneğin Southern Baptist rahip liderlerden Jerry Vines, "İslamın içine şeytan girmiş bir sübyancı olan Muhammed tarafından kurulan bir din" olduğunu ve "İslam'ın Allah'ın Yahova olamayacağını; zira Yahova'nın insanları bir terörist haline getirmesinin mümkün olmadığını" söylemektedir. http://brian.carnell.com/archives/years/2002/06/000032.html Bir diğer evanjelik televanjelist Jerry Fallwell ise CBS'in 60 Dakika programında Hz. Muhammed'in aslında Saddam gibi bir terörist olduğunu iddia etmiştir (Fox News, 10.03.220). ABD'li General William Boykin ise, 2003 Haziran'da Oregon'da yaptığı bir konuşmada İslamcıların ABD'den nefret ettiklerini, zira kendilerinin Hıristiyan olduklarını, Yahudi-Hıristiyan bir kökenden geldiklerini ve düşmanın şeytan denilen birisi olduğunu belirtmiştir. Yine o, Somalide'ki bir operasyon ile iligili olarak "Benim tanrımın onun tanrısından yüce olduğunu ve benimkinin gerçek tanrı onunkinin ise yalnızca bir put olduğunu biliyorum" demiştir.

rulan şiddet olayları belki bu İslam karşıtı yaklaşımların nedenlerinden birisi olabilir. Bunun dışında kökü Ortaçağa kadar uzanan İslam karşıtı tutum ve tavırlarla dünya genelinde İslam'a ve Müslümanlara karşı organize edilen sistemli misyon kampanyalarının da bu yaklaşımda önemli yeri olduğu söylenebilir. Nitekim çeşitli misyoner kuruluşları 11 Eylül saldırılarının kendileri açısından adeta yeni bir milat oluşturduğunu; zira Müslümanlara karşı önemli bir argüman ele geçirdiklerini düşünmektedirler.

Bunun siyasal ve sosyal amaçları, nedenleri

Batıda yükselen İslam karşıtı söylemler, Müslümanlardan kaynaklanan kimi şiddet eylemleri yanı sıra, kuşkusuz, küreselleşme süreciyle, küresel güçlerce dünyanın yeniden şekillenmesini ifade eden yeni dünya düzeniyle, ökümenik evanjelizm faaliyetleriyle ve benzeri birçok durumla yakından irtibatlıdır. Birçok Batılı teorisyen, ileride olması muhtemel bir dünya savaşının ana kutupları Müslümanlar ve Hıristiyanlardan oluşan güçlerin karşı karşıya geleceği bir çatışma olacağını vehmetmişlerdir. Öyle ki Huntington, medeniyetler çatışması adını verdiği tezinde bunun, bir medeniyetler çatışması olacağını iddia etmektedir. Kuşkusuz, Doğu blokunun çözülmesiyle, egemen güç olarak bir başına kalmış olan ABD ve Batı, kendisine yeni bir rakip bulmuş gözükmektedir. İslam ve Müslümanlarla özdeşleştirdiği bu yeni rakiple bir taraftan kendi varlığını meşrulaştırmaya çalışırken, diğer taraftan İslam'ın diğer dinlerden farklı teolojik ve tarihsel özelliği nedeniyle onu kendisine önemli bir rakip olarak görmekte ve Müslümanları bir şekilde kendi parametreleri doğrultusunda şekillendirmeye gayret etmektedir. Buna karşı oluşan/oluşabilecek karşı duruşları ise peşin peşin itham etmektedir. Bu tutumunda, çeşitli nedenlerden kaynaklanan Müslümanlarla irtibatlı şiddet olaylarını ise önemli bir manipülasyon aracı olarak kullanmaktadır.

Dindarlardan kaynaklanan şiddetin nedenleri

Din bağlılarından kaynaklanan şiddetin birçok nedeninden söz edilebilir. Bunların başında yaşanan siyasal ve ekonomik sorunlar gelmektedir. Öyle ki, örneğin, İslam dünyasında öteden beri sömürü ve işgal faaliyetlerine karşı verilen bağımsızlık mücadeleleri İslam dünyasında görülen birçok şiddet eyleminin temel tetikleyicisi olmuştur. Özellikle Ortadoğu'nun çeşitli bölgelerinde yabancı işgaller altında olan Müslüman halklar, kendilerine karşı yürütülen şiddet eylemlerine sıklıkla şiddetle karşılık vermekte, bununla işgale karşı şiddetle mücadele etmeyi tercih etmektedirler. Benzeri bir durumu, İngiliz işgali altında

olan Kuzey İrlanda'da Anglikan-Katolik kavgasında da görmek mümkündür. Yine ekonomik nedenler de farklı inanç mensupları arasındaki çatışmalarda önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ortaçağ'dan yakın zamanlara kadar sıkça Avrupa'da yaşandığı gibi, azınlık olarak yaşamlarını devam ettiren Yahudiler, çoğunluğu oluşturan Hıristiyanlar tarafından, halkın ekonomik kaynaklarını sömürdükleri ve sosyal kaosa neden oldukları gibi ithamlarla bazı ülkelerde taciz edilmişler, sürülmüşler ya da oradan kaçmak zorunda bırakılmışlardır.

Dindarlarca başvurulan şiddetin bir diğer nedeni ise farklı inanç sahiplerine yönelik önyargısal yaklaşımlardır. Örneğin Ortaçağ Avrupa'sında Yahudilere yönelik olarak, onların Hıristiyan çocuklarını kaçırıp gizli ayinlerinde kurban ettikleri, suları zehirledikleri, Hıristiyan kutsallarına hakaret ettikleri ve benzeri birçok ithamda bulunulmuş ve bu durum onlara yönelik zaman zaman şiddet eylemlerine referans olmuştur. Hatta Protestan lider Martin Luther bile Yahudiler karşıtı yazdığı yazılarında onlara yönelik şiddeti teşvik etmiş ve bu yönüyle adeta ilerleyen dönemde gittikçe artan antisemitik yaklaşımların öncüsü olmuştur.

Çeşitli katı dışlamacı tavırlar da şiddetin bir diğer nedeni olarak karşımızdadır.

Kutsal metinler ve teolojik düşünceler şiddet üretir mi?

Dinsel inançların şiddete referans olarak kullanılmasında en dikkat çekici olan şey, şiddete başvuranların dinsel metinlerle şiddet eylemleri arasında kurdukları ilişkidir. Hemen hemen bütün dinsel metinlerde şiddetle irtibatlı olabilecek çeşitli ifadelere rastlanılır. Örneğin, Eski Ahit'te zaman zaman İsrailoğulları, düşmanlarını öldürmeye, mallarını yağmalamaya, yıkıp yakmaya davet edilir.[10] Benzer şekilde çeşitli Yeni Ahit metinlerinde de şiddete vurgu yapılır; kılıçtan, kandan bahsedilir; Mesih düşmanlarının yok edilmesi ve onlara yönelik öfke ve nefret temaları işlenir.[11] Kur'an'da da yer yer bazı şiddet çağrıştıran ifadeler bulunur. Allah yolunda yapılacak olan kıtalin önemi vurgulanır; düşmanların nerede bulunurlarsa öldürülmeleri gerektiği belirtilir.[12] Kutsal metinlerde yer alan böylesi ifadeler, geçmişten günümüze Haçlı Seferleri veya Cihat gibi dinsel içerikli kavramlara dayalı şiddet olaylarında adeta bayraklaştırılmıştır. Oysa aynı kutsal metinler, farklı inançlara ve inananlara saygıdan, hoşgörü-

[10] Örn. Çıkış 32:27-28; 1 Samuel 15:2-3.
[11] Örn. Matta 10:34-35, 23:33; Luka 19:27, 22:36-38; Vahiy 2:27-28.
[12] Örn. Nisa 89-91; Tevbe 12, 29, 36.

den ve komşu sevgisinden de bahsetmektedirler. Örneğin Kur'an'da inançlara saygı bağlamında kiliseler, manastırlar ve mescitler yan yana zikredilmekte,[13] "senin dinin sana benim dinim bana" ya da "dinde zorlama yoktur" ilkesiyle inanç özgürlüğünün altı çizilmekte,[14] "birbirinizi tanıyasınız diye sizleri kabileler/gruplara ayırdık"[15] ilkesiyle de insanlar arasındaki ayrılıkların aynı zamanda ilahi irade bağlamında gerçekleşen bir olgu olduğu vurgulanmaktadır. Yine Kur'an'da fitneye, karmaşaya, zulme ve haksızlığa karşı çıkılmakta; insanlara iyiliği emretmeleri kötülük konusunda ise onları uyarmaları müminlerin temel özellikleri arasında gösterilmektedir. Benzer yaklaşımlara diğer dinsel geleneklere ait kutsal kitaplarda da rastlanılmaktadır. Örneğin, Yeni Ahit metinlerinde de komşuyu sevmenin altı çizilmekte,[16] affedici/bağışlayıcı olmanın önemli bir fazilet olduğu vurgulanmaktadır. Yine Eski Ahit'te de komşu sevgisi ve bağışlama üzerinde durulmaktadır.[17]

Kutsal metinlerde tanrının isim, sıfat ve özellikleri konusunda da benzer durumlar söz konusudur. Bu metinlerde çoğunlukla yan yana yer verilen gazap eden tanrı ve seven tanrı nitelemeleri, tanrının temel özellikleri açısından kimilerine paradoksal olarak gelebilecek bir durum ortaya koymaktadır.[18] Şiddetin dinsel referansları bağlamında, şiddete başvurmayı kültürel bir gelenek halinde özümsemiş olan çevrelerde, kutsal metinlerde betimlenen tanrının sıfatları/isimleri arasında gazap ve yargılama içerikli olanların hep ön plana çıkarılmakta olduğu görülür. Bu çerçevede örneğin yaygın İslam kültüründe Allah'ın azap edici ve yargılayıcı oluşu, muntakim oluşu ve korkulması gereken yaratıcı olması hep öne çıkarılmıştır. Buna göre Allah, öncelikle korkulması gereken bir yaratıcıdır. Genellikle Müslüman ailelerin, bilinçsizce çocuklarına, Allah'ı sevmekten çok ondan korkulması gerektiğini öğretmeleri ve böylelikle onların bilinçaltında Allah'ın korkulması gereken cezalandırıcı bir tanrı olduğu düşüncesinin yerleşmesine neden olmalarını görmek oldukça üzücüdür. Gerçekten de Kur'an'ın çeşitli ifadelerinde, Allah'la ilgili gazap edici/cezalandırıcı olmayla irtibatlı isim ve sıfatlara vurgu yapan ifadelere zaman zaman rastlanılmaktadır. Ancak diğer taraftan Kur'an'da Allah'ın rahmet ve bağışlamasına ilişkin sıfat ve

[13] Hac 40.
[14] Kâfirun 6; Bakara 256.
[15] Hucurat 13.
[16] Markus 12:28-31.
[17] Levililer 19:18.
[18] Nitekim düalist dinlerin tanrı düşüncelerindeki en temel yaklaşım, tamamıyla iyi sıfatlarla mücehhez bir tanrı ile tamamıyla kötü sıfatlarla donanmış bir tanrıyı birbirinden ayırtmaktır. Çünkü düalist teolojiye göre iyi ile kötü yan yana bir tanrıda bir arada olamaz; iyi tanrıdan ancak iyi şeyler, kötü tanrıdan ise yalnızca kötü şeyler südur eder.

isimlerine de yer verilir ve sıklıkla bunlara vurgu yapılır. Hatta, yaygın inanışta sayısı 99 olduğu düşünülen Allah'ın güzel isimlerinden yalnızca birkaçı azapla ilgili nitelemelere ilişkindir; ezici çoğunluğu ise rahmet, sevgi ve bağışlama bağlamındaki niteliklerle ilgilidir. Benzer şekilde Eski ve Yeni Ahitlerde de tanrıya ilişkin yapılan tanımlamalarda tanrının gazap ve yargılayıcı/cezalandırıcı niteliklerine rastlanılır. Tanrı ile ilgili yapılan bu nitelemeler, bu metinlerin kutsiyetine inananlarca başvurdukları/başvuracakları şiddet eylemlerinde referans olarak kullanılır. Oysa bu metinlerde tanrı ile ilgili olarak kullanılan sevgi, merhamet ve bağışlama ile ilgili nitelemeler de önemli bir yer tutmaktadır. Hıristiyanlık tarihinde, tanrının bu şekilde bir yandan gazap edici ve cezalandırıcı, diğer yandan ise seven ve bağışlayan özelliklerle bir arada düşünülmesine karşı çıkarak, düalist bir tanrı düşüncesi ortaya koyan ve tapınılması gereken gerçek tanrının gazap eden kötü tanrı değil seven iyi tanrı olması gerektiğini savunan çeşitli heterodoksal akımlar da ortaya çıkmıştır.[19]

Yine kutsal metinlerde tanrısal yargılama ile de yakından irtibatlı olan eskatolojik şiddet önemli bir yer tutmaktadır. Buna göre ya İslam'da olduğu gibi dünyanın sonunda ve haşir sonrası ahiret yaşantısında ya da Hıristiyanlık'ta olduğu gibi ahir zamanda Parousia yani Mesih'in ikinci kez yeryüzüne gelişi öncesi ve sonrası dönemde, kimi insanlara yönelik cezalandırma içerikli bir şiddet yaşanacaktır. Bu bağlamda kutsal metinler, alev alev yanan cehennemden, yakıtı insanlarla taşlar olan ateşten, gökten insanlar üzerine boşalacak olan ateş ve kükürt yağmurlarından, atların gemlerine kadar yükselecek olan kanlardan, dağlar dolusu yığılacak olan cesetlerden, toplu katastrofdan bahseder. Ayrıca kıyamet hadisesi ile birlikte ekolojik düzenin son bulması, göklerin parçalanması, dağların, yıldızların ve benzeri varlıkların doğal düzenlerinin bozulması ile kozmosun ortadan kalkması anlatılır. Kutsal kitaplarda zaman zaman detaylarıyla anlatılan bütün bu olaylar, tanrısal irade tarafından insanlığa tanınan sürenin sona ermesiyle kimi insanlarca asıl amacının ötesinde hedef haline getirilmiş olan geçici dünyanın yok edilmesi, tanrının insanları yargılaması ve kötülerin cezalandırılması temasını işlemektedir.

Dünya yaşamının sonlarında ya da bitiminde insanların yargılanmasına ve kötülerin ilahi adaletin tecelli etmesi bağlamında cezalandırılmasına yönelik kutsal metinlerdeki bu eskatolojik beklentiler de kimi insanların davranışlarında görülen şiddet unsurlarına referans olmaktadır. En azından, günümüzde ya-

[19] Örneğin 2. yüzyılın ünlü heretiği Marcion bu düalist fikirleriyle tanınmaktadır. Marcion'la ilgili olarak bkn. G. Lüdemann, *Heretics: The Other Side of Early Christianity*, tr. J. Bowden, London: SCM Press 1996, s. 159.

şanan çeşitli şiddet hadiselerinin, ilahi bir takdir olarak dünyanın sonunda gerçekleşeceğinin belirtildiğini düşünen ve henüz gerçekleşmemekle birlikte kutsal metinlerde öngörülen çeşitli olayların (insanlığın karşılaşacağı türlü belalar, afetler ve Armegedon savaşı gibi) gerçekleşmesini de dört gözle bekleyen çeşitli Hıristiyan grupların, şiddeti haklı görmelerinde bu metinlerin önemli bir rolü vardır. Kaldı ki bunlardan azımsanmayacak oranda olan bir kısmının bu metinlerden hareketle çeşitli şiddet eylemlerini teşvik ettikleri de bilinmektedir.